IMPACTUL CRIZEI ENERGETICE ASUPRA FEMEILOR ȘI FETELOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

UN WOMEN

FOR ALL WOMEN AND GIRLS

© UN Women, 2025. Toate drepturile rezervate.

Această publicație a fost elaborată în cadrul inițiativei „Răspuns la criza energetică din perspectivă de gen”, implementată de UN Women Moldova cu sprijinul Biroului Regional UN Women pentru Europa și Asia Centrală.

Autoare:
Olivianne Wohlhauser
Iulia Terpan

cu contribuția:
Rebeca Acin Rivera
Arianna Clarice Pearlstein

Editoare:
Patricia Taormina

Design:
Cristina Cazanji

CONTENT

CONTENT	3
CONTEXT	4
PRINCIPALELE PROVOCĂRI	5
INTERDEPENDENȚA DINTRE GEN-ENERGIE ÎN REPUBLICA MOLDOVA	6
IMPACTUL ASUPRA GRUPURILOR MARGINALIZATE	8
ROLUL INFRASTRUCTURII, SERVICIILOR ȘI GUVERNANȚEI	10
RECOMANDĂRI ȘI DIRECȚII DE INTERVENȚIE PENTRU INVESTIȚII STRATEGICE	12

Criza energetică, agravată de invazia pe scară largă a Federației Ruse în Ucraina în 2022 și de încetarea livrărilor de gaze în iarna anului 2025, a generat consecințe grave în întreaga Europă. În Republica Moldova, efectele crizei au afectat femeile și fetele în mod disproporționat, amplificând vulnerabilitățile structurale și adâncind decalajele socio-economice. Scopul prezentului document este de a evidenția impactul diferențiat pe genuri al crizei energetice în Republica Moldova, de a analiza riscurile și barierele specifice cu care se confruntă femeile și fetele și de a oferi recomandări strategice și programatice care să sprijine o tranziție energetică echitabilă, incluzivă și aliniată la obiectivele Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.

CONTEXT

Situată în Europa de Est, între România și Ucraina, Republica Moldova se numără printre statele cele mai afectate de consecințele războiului din Ucraina. Republica Moldova este clasificată ca țară cu venituri medii-superioare; populația sa este de 2,41 milioane de locuitori, dintre care 51,7 la sută sunt femei. În pofida progreselor economice înregistrate în ultimii ani, Republica Moldova rămâne cea mai săracă țară din Europa. Sărăcia continuă să fie una dintre principalele provocări: 33,6 la sută din populație trăiește în condiții de sărăcie absolută, iar 15,4 la sută — în condiții de sărăcie extremă.[1] Aceste vulnerabilități structurale afectează în mod disproporționat femeile, care sunt mai frecvent angajate în sectoare informale sau slab remunerate, suportă o mare parte din povara muncii neremunerate de îngrijire și se confruntă cu obstacole în accesarea resurselor și serviciilor. Situația este deosebit de dificilă în zonele rurale, unde accesul la servicii publice și infrastructură rămâne limitat.

De la obținerea independenței în 1991, Republica Moldova a rămas extrem de vulnerabilă la șocurile externe, în special din cauza dependenței istorice de importurile de gaze naturale din Federația Rusă. Această vulnerabilitate a devenit deosebit de evidentă, în special în perioada crizei gazelor din 2021, când creșterea tarifelor și oferta limitată au amplificat fenomenul sărăciei energetice la nivel național. Declanșarea războiului din Ucraina, în 2022, a adâncit și mai mult inegalitățile economice, în special în ceea ce privește accesul la energie.

Rețeaua energetică a Republicii Moldova

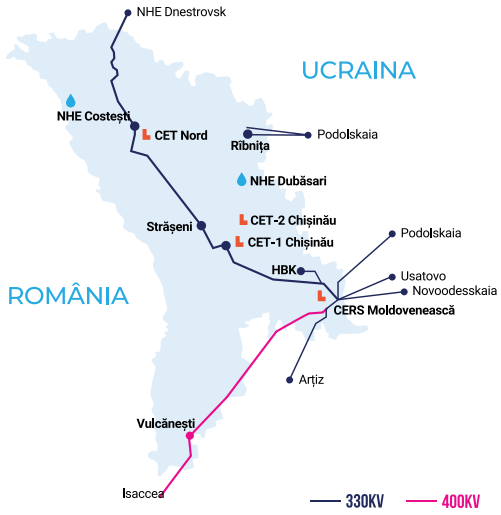

Drept răspuns, Guvernul Republicii Moldova a depus eforturi semnificative pentru consolidarea securității energetice și inițierea tranziției către energia regenerabilă. De asemenea, este angajată ferm pe calea integrării europene — a obținut statutul de țară candidată la Uniunea Europeană pe 23 iunie 2022 și a lansat oficial negocierile de aderare la 25 iunie 2024 — pași care au impulsionat reformele menite să alinieze Republica Moldova la standardele energetice și climatice ale UE și să reducă dependența de resursele energetice provenite din Federația Rusă. În pofida acestor eforturi, dependența structurală a Republicii Moldova de sursele externe de energie a scos în evidență fragilitatea sectorului energetic național și necesitatea unor măsuri urgente de diversificare, consolidare a rezilienței și accelerare a tranziției către energia regenerabilă.

PRINCIPALELE PROVOCĂRI

Începând cu 2021, Republica Moldova a trecut printr-o serie de șocuri energetice succesive. Livrările de gaze naturale au scăzut semnificativ, importurile de energie electrică s-au redus, iar costurile pentru încălzire au crescut cu peste 90% în decurs de doi ani. Inflația a depășit pragul de 25% în 2023, ceea ce a făcut ca Republica Moldova să fie a doua cea mai afectată țară din Europa.[2] Situația s-a agravat și mai mult începând cu 1 ianuarie 2025, odată cu expirarea aranjamentelor contractuale relevante și sistarea tranzitului gazului rusesc prin teritoriul Ucrainei. În consecință, țara a fost nevoită să achiziționeze energie de pe piața liberă, ceea ce a generat o creștere a costurilor energetice pentru gospodării cu până la 50% și a determinat Guvernul să declare stare de urgență în domeniul energetic.[3]

Aceste evoluții au provocat o creștere semnificativă a numărului de gospodării aflate în sărăcie energetică – situație definită de Comisia Europeană ca starea în care familiile sunt nevoite să reducă consumul de energie la niveluri care afectează sănătatea și bunăstarea.[4] Potrivit Raportului PNUD privind bunăstarea, 89% dintre gospodăriile din Republica Moldova se aflau în situație de sărăcie energetică în 2022.[5] Condițiile s-au îmbunătățit ușor în 2023, odată cu introducerea Fondului de reducere a vulnerabilității energetice (FRVE) – un mecanism de compensare aplicat direct pe factură, instituit de Guvernul Republicii Moldova cu sprijinul PNUD. Scopul acestui fond a fost de a diminua povara tarifelor energetice tot mai ridicate pentru gospodăriile vulnerabile, reducând expunerea acestora la sărăcie, inclusiv energetică.[6] Cu toate acestea, agențiile Națiunilor Unite și societatea civilă au avertizat că această nouă formă de sărăcie riscă să afecteze accesul populației la alimentație, educație și servicii de sănătate.[7]

Impactul crizei a variat de la o regiune la alta. Malul stâng al râului Nistru, adică regiunea transnistreană s-a bazat mult timp pe gazul rusesc livrat gratuit pentru încălzire, gătit și activități industriale. Gazul alimenta centrala electrică de la Cuciurgan, care furniza energie electrică pe malul drept la prețuri moderate. Totuși, ca urmare a sistării tranzitului gazului rusesc în ianuarie 2025, acest aranjament a fost suspendat, cu consecințe directe asupra securității energetice și stabilității economice a regiunii transnistrene.[8]

Cel puțin 78% dintre gospodăriile din regiunea transnistreană și-au pierdut principala sursă de încălzire, iar prețurile la alimente au crescut semnificativ.[9] Penele de curent prelungite, suspendarea activităților școlare și economice au devenit fenomene obișnuite. Aceste perturbări au avut consecințe deosebit de grave asupra femeilor care conduc întreprinderi mici și mijlocii din regiune, dar și asupra celor care poartă o povară disproporționată a muncii de îngrijire, în contextul închiderii grădinițelor și al întreruperii activității serviciilor publice.[10]

Distribuirea echipamentelor esențiale organizațiilor conduse de femei.
Foto: Anna Galatonova/UN Women Moldova

Consiliul Consultativ al Femeilor (WAB),* susținut de UN Women, împreună cu reprezentantele societății civile de pe malul stâng al Nistrului, au raportat constant că sărăcia energetică a amplificat insecuritatea alimentară, riscurile pentru sănătate și preocupările legate de siguranță, în special pentru femeile în vârstă, mamele singure și supraviețuitoarele violenței. Aceste efecte au fost influențate și mai mult de deficiențele infrastructurale și instituționale persistente.

Aprovizionarea cu gaze în regiunea transnistreană a fost restabilită pe 1 februarie 2025, cu sprijinul inițial de urgență al UE, fiind ulterior menținută prin intermediul companiei „Moldovagaz", în baza unor aranjamente temporare stabilite de Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, cu finanțare suplimentară asigurată de Federația Rusă. Aceste măsuri vor rămâne în vigoare până la 31 martie 2026.[11] Totuși, din cauza caracterului temporar al contractului și a mai multor întreruperi de aprovizionare — inclusiv în iunie și octombrie 2025 — situația din regiunea transnistreană rămâne instabilă și precară.

INTERDEPENDENȚA DINTRE GEN-ENERGIE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

În Republica Moldova, sărăcia energetică și inegalitatea de gen se suprapun într-un mod care afectează în mod disproporționat femeile. Criza energetică a scos în evidență și a amplificat aceste disparități, demonstrând cum inegalitățile structurale: economice, sociale și infrastructurale accentuează dificultățile cu care se confruntă gospodăriile conduse de femei. Pe durata celei mai recente crize, femeile, adesea responsabile de gestionarea consumului energetic al gospodăriei, s-au confruntat cu presiuni suplimentare, fiind nevoite să utilizeze resurse limitate pentru a asigura accesul la energie, să preia sarcini suplimentare de muncă neremunerată și să suporte o povară crescută a responsabilităților de îngrijire. Criza a intensificat inegalitățile de gen deja existente, limitând accesul femeilor la locuri de muncă, educație și asistență medicală, sporind, în același timp, nivelul de expunere al acestora la stres și excludere socială.[12]

Aceste efecte diferențiate de gen se reflectă în structura cheltuielilor energetice ale gospodăriilor. În sezonul rece 2023-2024, gospodăriile conduse de femei din mediul urban au alocat 21,4% din buget pentru energie, comparativ cu 17,2% în cazul gospodăriilor conduse de bărbați.[13] Femeile au reprezentat, de asemenea, aproape două treimi dintre solicitantele ajutorului pentru perioada rece a anului (APRA). Acest tipar a fost observat și pe

parcursul celor două luni ale sezonului rece 2024–2025, gospodăriile conduse de femei cheltuind 16% comparativ cu 12,5% în gospodăriile conduse de bărbați. În sate, însă, inegalitățile de gen s-au accentuat și mai mult: gospodăriile conduse de femei și-au majorat cheltuielile de la 22,5% în sezonul rece 2023–2024 la 24% în 2024–2025, în timp ce gospodăriile conduse de bărbați au rămas la același nivel de 17,5% în ambele ierni. Această constatare indică atât nevoia diferențiată de sprijin în contextul creșterii prețurilor la energie, cât și rolul lor esențial în asigurarea bunăstării gospodăriei și identificarea soluțiilor pentru diminuarea dificultăților.[14]

Presiunea financiară reprezintă un indiciu clar al diferențelor de gen în modul în care gospodăriile resimt criza energetică. În 2023, 45% dintre gospodăriile conduse de femei, în Republica Moldova, cheltuiau mai mult decât câștigau, comparativ cu 35% dintre gospodăriile conduse de bărbați.

* Consiliul Consultativ al Femeilor pentru Consolidarea Durabilă a Păcii (WAB) a fost înființat în 2022 pentru a informa părțile implicate în negocieri cu privire la problemele din perspectivă de gen și este format din 14 femei reprezentante ale OSC-urilor de pe ambele maluri ale Nistrului.

Această tendință s-a menținut constant între 2021 și 2024, fapt care demonstrează că gospodăriile conduse de femei se confruntă cu un risc mai ridicat de vulnerabilitate economică. Deși situația s-a îmbunătățit în 2024, gospodăriile conduse de femei au continuat să se confrunte cu un nivel mai ridicat de stres financiar, 41% fiind afectate, comparativ cu 33% în rândul gospodăriilor conduse de bărbați. În spatele acestor cifre se află inegalități mai profunde precum diferența salarială în bază de gen, estimată la 15%, pensiile mai mici pentru femei și accesul limitat la resurse financiare și tehnice.[15]

Criza energetică a amplificat, de asemenea, povara muncii de îngrijire neremunerate — o componentă esențială a sărăciei energetice. În Republica Moldova, munca de îngrijire, în special cea neremunerată, rămâne un element central, dar subevaluat, al structurii sociale și economice a țării. În majoritatea gospodăriilor, sarcinile de îngrijire cad pe umerii femeilor, acestea asumându-și responsabilități care variază de la îngrijirea copiilor și a persoanelor vârstnice până la sprijinul acordat persoanelor cu dizabilități. Conform datelor Biroului Național de Statistică, femeile își dedică aproximativ jumătate din durata timpului de lucru activităților de îngrijire neremunerate — de două ori mai mult decât bărbații.[16] Ca urmare, acestea sunt mai expuse riscului de sărăcie energetică și, totodată, poartă adesea responsabilitatea directă pentru gestionarea consumului energetic al gospodăriei.

GRAFICUL 1.

Privire de ansamblu asupra impactului diferențiat pe genuri

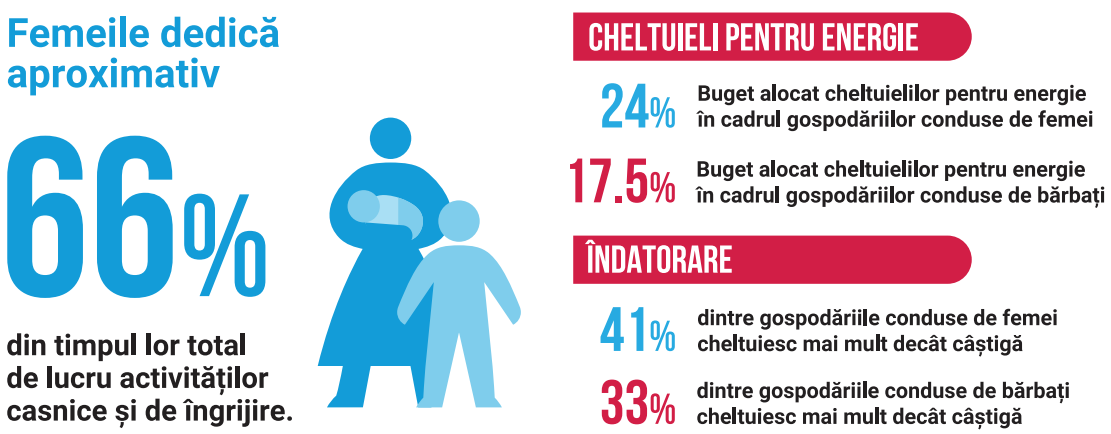

Multe femei oferă, de asemenea, îngrijire persoanelor cu dizabilități — un grup deosebit de vulnerabil la frig și la condiții de umiditate în perioada penuriilor de energie. În 2023, 12,5% dintre gospodăriile din Republica Moldova includeau cel puțin o persoană cu dizabilități, iar femeile erau, în majoritatea cazurilor, responsabile de îngrijirea lor zilnică.[17] În plus, îmbătrânirea rapidă a populației accentuează această povară a muncii de îngrijire: femeile care trăiesc în gospodării multigeneraționale au adesea grijă și de rudele în vârstă.[18] Aceste responsabilități se înscriu în ceea ce literatura privind drepturile femeilor descrie drept o „criză a îngrijirii" – o situație în care femeile preiau, în mod disproporționat, munca neremunerată în perioade de criză, muncă rareori recunoscută sau reflectată în politicile publice.[19]

În cadrul crizei din ianuarie 2025 din regiunea transnistreană, penele de curent și lipsa de căldură au perturbat grav viața cotidiană, determinând femeile să petreacă mai mult timp pentru a menține locuința caldă, a pregăti hrana în intervalele scurte de furnizare a energiei și a se implica suplimentar în educația copiilor, transferată online, dar frecvent întreruptă din cauza penelor programate de curent.[20] Familiile deja afectate de dificultățile economice au fost nevoite să facă alegeri imposibile între cumpărarea hranei, a medicamentelor sau a combustibilului pentru încălzire și pornirea caloriferului sau economisirea resurselor pentru chirie.[21] Drept urmare, multe gospodării au ajuns în dificultate financiară, unele fiind nevoite să contracteze împrumuturi pentru a acoperi nevoile de bază.[22] Femeile trebuiau să gestioneze simultan sarcinile gospodărești și să își

sprijine copiii în procesul de învățământ la distanță. Unele au fost obligate să își ia concedii neplătite, să demisioneze sau să lucreze în schimburi de noapte, pe fondul dificultăților operaționale cu care s-au confruntat întreprinderile și industriile.[23]

Insecuritatea energetică înseamnă, de asemenea, consecințe grave asupra siguranței femeilor. În perioadele de întrerupere a electricității, spațiile publice devin mai puțin sigure, în special pentru femei și fete. În Republica Moldova, studiile arată că majoritatea cazurilor de hărțuire sexuală au loc în zone slab iluminate, în special seara, ceea ce evidențiază modul în care iluminatul stradal insuficient poate spori vulnerabilitatea.[24] În regiunea transnistreană, s-a raportat că lipsa surselor de încălzire a constrâns unele familii să locuiască în spații restrânse, ceea ce a amplificat stresul emoțional și tensiunile familiale. Femeile și copiii sunt adesea afectați disproporționat de abuzul psihologic și emoțional, pe fondul intensificării conflictelor intra-familiale generate de criza energetică.[25]

În timp ce Guvernul Republicii Moldova a răspuns prin reforme susținute de Uniunea Europeană, subvenții și lansarea Planului Național Integrat pentru Energie și Climă (PNIEC) 2025–2030, disparitățile profunde persistă. Abordarea interdependenței dintre gen și energie necesită mai mult decât soluții tehnice, este nevoie de schimbări structurale, politici publice incluzive și un angajament ferm față de egalitatea de gen în procesele de răspuns la criză și de redresare post-criză.[26]

„La începutul anului 2025, 11 persoane se aflau în adăpostul nostru din Tiraspol, însă din cauza condițiilor inadecvate, acestea au fost transferate la Chișinău. Încălzitoarele erau disponibile, dar întreruperile frecvente de curent le făceau, în mare parte, ineficiente. Instituțiile sociale rămân extrem de vulnerabile în perioadele de penurie energetică. Cu sprijinul donatorilor, lucrăm acum pentru a crește reziliența energetică prin instalarea de generatoare și a unei centrale solare."

– Alexandr Goncear, director al Centrului pentru Dezvoltarea și Susținerea Inițiativelor Civile „Rezonanță", Tiraspol

IMPACTUL ASUPRA GRUPURILOR MARGINALIZATE

Pentru femeile care se confruntă deja cu excluziunea socială și economică, efectele sărăciei energetice sunt resimțite mult mai puternic. Studiile recente dezvăluie că femeile în etate, femeile rome, femeile cu dizabilități și supraviețuitoarele violenței se confruntă cu cele mai dificile compromisuri.

În Republica Moldova, nivelul sărăciei energetice în rândul gospodăriilor conduse de femei a rămas alarmant de ridicat începând cu 2021.[27] Cu toate acestea, povara a rămas disproporționat de mare pentru mamele singure, multe dintre care locuiesc în zonele rurale, cu acces limitat la servicii de sprijin sau cu copii mici (doar 11,9% dintre copiii cu vârsta cuprinsă între 0 și 3 ani sunt înscriși în programe de educație timpurie).[28] În plus, criza energetică a determinat o creștere a nivelului de îndatorare în rândul gospodăriilor vulnerabile, în special în cazul celor conduse de femei singure.[29] Multe femei au fost nevoite să recurgă la împrumuturi pentru a-și

Atelier de lucru privind eficiența energetică și managementul crizelor pentru femeile lidere.

Foto: Dumitru Goncear/UN Women Moldova

achita facturile la utilități, intrând astfel într-un cerc vicios al instabilității financiare care poate dura ani de zile.[30] În ianuarie 2025, pe malul stâng al Nistrului, mamele singure, în special cele cu copii mici, au raportat că au fost constrânse să aleagă între plata facturilor majorate la utilități și achiziționarea de alimente, îmbrăcăminte de iarnă sau medicamente.[31]

Povara îngrijirii a crescut semnificativ pe măsură ce serviciile publice au fost tot mai afectate, în special în localitățile unde unele grădinițe au fost închise, iar accesul la serviciile de îngrijire a copiilor a rămas limitat în mediul rural. În consecință, multe femei au fost nevoite să renunțe la locul de muncă sau să își reducă orele de lucru.[32]

Femeile și fetele rome, care se confruntă adesea cu bariere în accesarea programelor de asistență guvernamentală și nu au acces la tehnologiile digitale, au resimțit puternic efectele închiderii școlilor și regresul educațional în perioada crizei energetice, deoarece multe dintre ele nu dispun de echipamentele și conexiunea necesară pentru învățarea la distanță.[33]

„În opinia mea, comunitatea romă din stânga Nistrului a fost cea mai afectată de criza energetică. Iarna, fără locuri de muncă sezoniere, familiile de romi adesea rămân fără mijloace de subzistență. Unele au fost nevoite să își părăsească locuințele reci și să se mute pe malul drept. Mulți au apelat la noi pentru sprijin și, deși am încercat să ajutăm persoanele cele mai vulnerabile, necesitățile au fost copleșitoare, mai ales că multe familii au un număr mare de copii, iar ajutorul nostru pur și simplu nu a fost suficient."

– Sofia Răducanu, președinta Centrului de Informare „Dnestr Infolex", Tiraspol

Femeile în vârstă se confruntă frecvent cu dificultăți în utilizarea echipamentelor electrice, în acoperirea costurilor pentru încălzire sau medicamente, precum și în accesarea serviciilor medicale, în special în regiunile caracterizate prin infrastructură de transport public și care să răspundă criteriilor de accesibilitate slab dezvoltată.

Această situație, dar și traiul solitar și veniturile mai mici din mediul rural (femeile primind, în medie, pensii cu 17% mai mici decât ale bărbaților,[34] diferență determinată de decalajul salarial și perioadele de întrerupere în carieră asociate muncii neremunerate de îngrijire) le expune pe femei la riscuri sporite pentru siguranță și sănătate, inclusiv accidente și urgențe medicale.[35] Femeile reprezintă, de asemenea, 81,1% dintre persoanele beneficiare ale serviciilor de îngrijire la domiciliu și 67,4% dintre persoanele pensionare de vârstă înaintată.[36]

Femeile cu dizabilități, în special cele care depind de dispozitive asistive alimentate electric, s-au confruntat cu dificultăți accentuate în timpul întreruperilor de energie. Lipsa unei surse stabile de energie electrică și temperaturile scăzute le-au perturbat rutina zilnică, accesul la servicii esențiale și au evidențiat barierele existente privind incluziunea socială.[37] În timpul crizei, aceste limitări s-au accentuat, generând pentru multe dintre ele riscuri sporite, izolare și probleme de sănătate.

„Organizația noastră își desfășoară activitatea într-un centru comunitar fără sistem de încălzire eficient din punct de vedere energetic, ceea ce îngreunează desfășurarea activităților. Avem o echipă mobilă care deservește peste 3.800 de persoane cu dizabilități și familii vulnerabile din raionul Strășeni. Examinăm modalități de extindere a serviciilor și de deschidere a unei spălătorii și a unei cantine sociale, însă condițiile energetice precare ale clădirilor pun în pericol sustenabilitatea acestora. Identificarea unor soluții viabile este absolut necesară."

– Elena Crîșmari, consilieră locală în comuna Dolna, raionul Strășeni și președintă a ONG-ului „Alianța pentru Dolna"

ROLUL INFRASTRUCTURII, SERVICIILOR ȘI GUVERNANȚEI

Ca răspuns la criza energetică, Republica Moldova a implementat o serie de măsuri pentru consolidarea securității și rezilienței energetice precum și privind tranziția către sursele de energie regenerabilă. Linia electrică aeriană de 400 kV Vulcănești-Chișinău se află în construcție, finalizarea acesteia fiind planificată pentru 2025, în timp ce construcția liniei electrice de 400 kV Bălți-Suceava este prevăzută pentru 2027 și va consolida interconectarea țării cu piața energetică europeană. Guvernul a majorat rezervele strategice obligatorii de gaze naturale până la un nivel care acoperă cel puțin 15% din consumul mediu anual și implementează măsuri pentru creșterea flexibilității și rezilienței sistemului energetic. De asemenea, Republica Moldova și-a stabilit obiectivul de a atinge o pondere de 27% a energiei regenerabile în consumul final de energie până în 2030, planifică eficientizarea energetică a cel puțin 3% din suprafața clădirilor publice anual și consolidează rezervele strategice de petrol, pentru a asigura aprovizionarea în situații de urgență.

În completarea acestor inițiative, Strategia Energetică a Republicii Moldova 2050 propune o abordare cuprinzătoare privind dezvoltarea sectorului energetic, punând accent pe creșterea economică, bunăstarea socială și sustenabilitatea mediului. Republica Moldova este, de asemenea, angajată în realizarea Obiectivului de Dezvoltare Durabilă nr. 7, care vizează asigurarea accesului la energie sigură, durabilă, modernă și la prețuri accesibile.[38] Deși Planul Național Integrat pentru Energie și Climă (PNIEC) 2025-2030 include referințe cu privire la egalitatea de gen, politicile energetice și mecanismele de răspuns umanitar, integrează insuficient dimensiunea de gen. Mecanismele de gestionare a crizelor implică rar organizațiile de femei, iar majoritatea măsurilor de sprijin energetic de urgență nu sunt targetate, neacoperind, în acest sens, nevoile specifice ale grupurilor marginalizat.[39] În schimb Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030" promovează egalitatea de gen și abilitarea femeilor în toate sectoarele, oferind un cadru pentru consolidarea planificării energetice sensibile la dimensiunea de gen în inițiativele viitoare.

Pentru a sprijini măsurile de eficiență energetică, Republica Moldova a lansat mai multe programe. Programul EcoVoucher a ajutat peste 35.000 de familii să înlocuiască electrocasnicele vechi cu echipamente eficiente energetic, în timp ce programul de granturi Casa Verde oferă sprijin pentru renovarea locuințelor prin izolare termică și utilizarea surselor de energie regenerabilă. Proiectul INSPIREE a contribuit la renovarea a 30 de clădiri publice, reducând consumul și costurile pentru energie.[40] Toate aceste inițiative sunt implementate prin intermediul Centrului Național pentru Energie Durabilă (CNED),[41] cu finanțare din partea partenerilor naționali și internaționali de dezvoltare.

> „Centrul nostru regional pentru reabilitarea victimelor violenței în familie din Găgăuzia împreună cu ONG-ul „Biaz-Gul" oferă femeilor un spațiu sigur și sprijin esențial. Din 2022, cu ajutorul donatorilor, am început să implementăm soluții eficiente din punct de vedere energetic și am efectuat un audit energetic, care a contribuit la reducerea costurilor la electricitate. Este important de a face eficiența energetică accesibilă și ușor de înțeles nu doar pentru a reduce costurile, ci și pentru a ajuta femeile să-și reconstruiască viața și să își câștige independența financiară."
>
> — **Svetlana Gheorghieva,** directoare a ONG „Biaz Gul" din Găgăuzia

În pofida acestor progrese, infrastructura publică, cum ar fi adăposturile pentru femei și clinicile medicale, funcționează adesea fără surse de energie de rezervă, iar investițiile limitate în încălzirea durabilă sau în eficiența energetică pot lăsa femeile fără acces la servicii vitale în timpul penelor de curent.

Deși a crescut gradul de conștientizare, ministerele nu dispun încă de date cuprinzătoare, defalcate pe

gen privind modelele de utilizare a energiei, strategiile de adaptare și dificultățile de acces. Barierele financiare în calea adoptării opțiunilor de energie verde – precum panourile solare pentru apă caldă, sobele eficiente sau izolarea termică – continuă să persiste, în special pentru femeile care nu au acces la credite, garanții financiare sau programe de educație financiară.[42]

Femeile rămân, de asemenea, semnificativ subreprezentate în structurile de guvernanță energetică din Republica Moldova, în special în poziții tehnice și decizionale. Această subreprezentare reflectă stereotipurile de gen persistente, care influențează alegerile în carieră, accesul inegal la educația STEM și lipsa politicilor instituționale menite să sprijine avansarea profesională a femeilor. Participarea redusă a femeilor în procesele decizionale limitează caracterul incluziv al politicilor energetice și al răspunsurilor la crize, care adesea nu reflectă nevoile și vulnerabilitățile distincte ale femeilor.[43]

În mod încurajator, această dinamică a fost influențată semnificativ de programele de formare specializate.[44] Începând cu 2025, numărul femeilor certificate ca auditoare energetice în sectorul industrial a crescut la 21, față de doar cinci în anii precedenți.[45] Femeile reprezintă, în prezent, aproximativ 28% dintre persoanele certificate în domeniul energiei industriale, deși continuă să rămână în minoritate, fiind printre cei 76 de specialiști înscriși în registrul național. În cadrul Ministerului Energiei, instituția responsabilă de elaborarea politicilor energetice naționale, datele privind ocuparea forței de muncă defalcate pe gen nu sunt disponibile public. Totuși, managementul superior al ministerului include, în prezent, două secretare de stat, marcând un pas către o guvernanță mai incluzivă. La Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE), o singură femeie - Violina Spac, directoare în Consiliul de Administrație și co-fondatoare a Asociației „Women in Energy", deține o poziție de conducere de nivel înalt.

Potrivit Biroului Național de Statistică, până în decembrie 2024, femeile reprezentau 25% dintre persoanele angajate în cadrul companiilor publice sau private din sectorul furnizării de energie electrică, gaze, apă caldă și aer condiționat – adică 2.803 femei față de 8.322 de bărbați.

GRAFICUL 2.

Decalajul de gen în forța de muncă din sectorul energetic

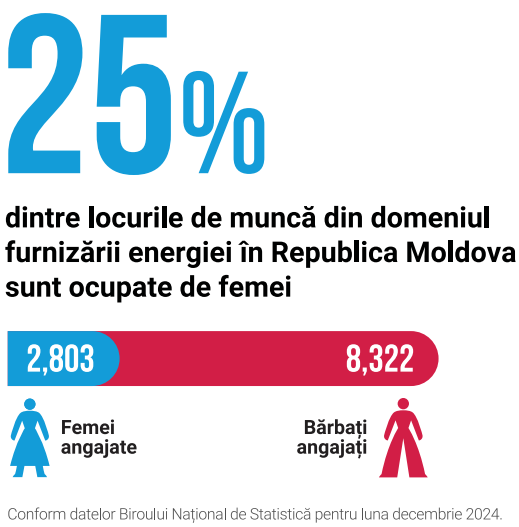

Conform datelor Biroului Național de Statistică pentru luna decembrie 2024.

Acest sector include întreg personalul implicat în domeniul furnizării de energie electrică, gaze naturale, apă caldă și alte servicii similare ce țin de infrastructura permanentă (precum rețele electrice, conducte și sisteme de distribuție). Aceste date reflectă atât persistența decalajului de gen în funcțiile tehnice și operaționale, cât și progresele înregistrate datorită inițiativelor dedicate. Ele subliniază necesitatea de a continua investițiile în formarea tehnică a femeilor, dezvoltarea leadershipului feminin și integrarea semnificativă a femeilor în procesele de elaborare și reglementare a politicilor energetice.

„Sectorul energetic din Republica Moldova a fost și rămâne, în mod tradițional, dominat de bărbați, în special în domeniile tehnice și inginerești și în pozițiile de conducere. Pentru o tranziție energetică justă și echitabilă, este esențială integrarea unei perspective de gen la toate nivelurile și implementarea politicilor de egalitate de șanse în cadrul companiilor din sectorul energetic, dar și în cadrul instituțiilor publice, pentru a crește numărul femeilor în funcții de conducere."

— Violina Șpac, fondatoarea Asociației „Women in Energy Moldova" și directoare în cadrul Consiliului de Administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică

Impactul diferențiat pe genuri al crizei energetice – precum și limitările infrastructurii existente și ale mecanismelor de guvernanță – evidențiază faptul că vulnerabilitățile energetice ale Republicii Moldova sunt de lungă durată și de natură structurală. Deși măsurile pe termen scurt au contribuit la stabilizarea aprovizionării, criza a scos în evidență necesitatea unui sistem energetic mai durabil.

Tranziția în curs a Republicii Moldova către energia regenerabilă reprezintă o strategie-cheie de consolidare a rezilienței, care poate reduce expunerea femeilor la sărăcia energetică și povara muncii de îngrijire neplătite în timpul șocurilor viitoare. Asigurarea faptului că această tranziție este sensibilă la dimensiunea de gen este esențială pentru consolidarea securității pe termen lung și promovarea unei dezvoltări echitabile.

RECOMANDĂRI ȘI DIRECȚII DE INTERVENȚIE PENTRU INVESTIȚII STRATEGICE

Impactul diferențiat pe genuri evidențiat în această notă impune o soluționare urgentă, reprezentând, în același timp, o provocare structurală care continuă să expună femeile și alte grupuri marginalizate la dificultăți disproporționate. Pe măsură ce Republica Moldova își continuă tranziția către energia regenerabilă și își consolidează securitatea energetică, există o oportunitate esențială de a aborda aceste inegalități și de a asigura faptul că femeile sunt factori de decizie activi și beneficiare ale reformelor pe termen lung. O tranziție energetică sensibilă la dimensiunea de gen presupune mai mult decât soluții tehnice. Aceasta necesită schimbări structurale care să abordeze poverile inegale, să ia în considerare vocile grupurilor marginalizate și să orienteze investițiile atât către sprijin imediat, cât și către abilitarea pe termen lung. Inițiativele comunitare, în special cele coordonate de femei, sunt esențiale în consolidarea rezilienței și trebuie recunoscute și susținute.

Tranziția Republicii Moldova către energia regenerabilă, marcată de o etapă istorică în august 2025, când producția internă, temporar, a acoperit integral necesarul național de energie electrică, oferă o cale către independența energetică și reziliență la schimbările[46] climatice. Cu toate acestea, această schimbare are loc în contextul intensificării riscurilor climatice – precum seceta, creșterea temperaturilor și lipsa resurselor de apă – factori care afectează în mod disproporționat femeile și fetele, în special din zonele rurale.[47] Acești factori de stres agravează sărăcia energetică și povara muncii de îngrijire neremunerate, limitând accesul femeilor la energie curată, apă și oportunități generatoare de venituri.[48] Valorificând acest progres, Programul național de adaptare la schimbările climatice până în anul 2030 (PNASC) promovează planificarea sensibilă la dimensiunea de gen și indicatori specifici de monitorizare, oferind o direcție strategică de intervenție, pentru a garanta că femeile nu sunt doar beneficiare, ci și lidere active în conturarea viitorului energetic al Republicii Moldova.

Foto: Inițiativă STEM pentru tinere.
Foto: Stela Donțu/UN Women Moldova

PENTRU A TRANSPUNE ACESTE ANGAJAMENTE ÎN PRACTICĂ, SE RECOMANDĂ URMĂTOARELE ACȚIUNI ȘI BUNE PRACTICI:

1. Instituționalizarea leadershipului feminin în guvernanța energetică. Asigurarea participării active a femeilor în procesele decizionale din cadrul instituțiilor responsabile de energie, climă și gestionarea crizelor din Republica Moldova. Aceasta presupune numirea femeilor în funcții de conducere în ministere, organisme de reglementare și consilii locale, precum și integrarea expertizei de gen în procesele de planificare și implementare. De asemenea, este esențială organizarea de consultări cu organizațiile societății civile conduse de femei, activiste și apărătoare ale drepturilor omului, pentru a reflecta perspectivele locale și a garanta un proces decizional incluziv.

2. Sporirea reprezentării femeilor în sectorul energetic. Investirea în STEM și formarea profesională a femeilor și fetelor, cu accent pe tehnologiile energetice, alfabetizarea energetică și antreprenoriat. Aceasta presupune combaterea stereotipurilor de gen prin campanii de informare, burse și programe de mentorat, precum și consolidarea parteneriatelor dintre mediul academic și actorii din sectorul energetic, pentru a crea medii de învățare incluzive. În Republica Moldova, cu sprijinul Uniunii Europene,[49] astfel de inițiative promovează educația STEM în rândul tinerelor și elevelor din întreaga țară. Guvernul și sectorul privat ar trebui, de asemenea, să extindă politicile de îngrijire, programele flexibile de muncă și să asigure concedii parentale echitabile.

3. Consolidarea bazelor de date dezagregate pe gen. Extinderea colectării și utilizării datelor defalcate pe gen privind consumul energetic al gospodăriilor, accesul la tehnologii nepoluante și participarea femeilor în sectorul energetic, pentru fundamentarea politicilor incluzive și alinierea acestora la cadrul de monitorizare al PNASC. Prin centrul de date Women Count, UN Women sprijină consolidarea sistemelor statistice naționale, contribuind la reducerea decalajelor de date dezagregate pe genuri și la utilizarea acestora în procesul de elaborare și planificare a politicilor publice.

4. Consolidarea rezilienței și a antreprenoriatului feminin în tranziția către energia regenerabilă. Se recomandă sprijinirea întreprinderilor conduse de femei de a adopta soluții care utilizează energia curată prin subvenții, parteneriate publice–private și mecanisme de distribuție la nivel local, care să faciliteze accesul la prețuri accesibile. Este important ca fondurile climatice și cele de redresare să fie direcționate către organizațiile de femei care implementează proiecte de energie regenerabilă și eficiență energetică, poziționându-le ca actori-cheie ai rezilienței. Totodată, se recomandă sprijinirea antreprenoarelor prin crearea de mecanisme de finanțare și asistență pentru dezvoltarea afacerilor în domeniul energiei verzi și al eficienței energetice.

5. Integrarea perspectivelor de gen în politica energetică: Pentru a atinge în mod echitabil obiectivul de a avea o pondere de 27% a energiei regenerabile în consumul final până în 2030, politicile energetice trebuie să fie aliniate cu obiectivele de promovare a egalității de gen, contribuind simultan la realizarea ODD 5 (Egalitate de gen) și ODD 7 (Energie accesibilă și curată). Aceasta presupune integrarea analizelor de gen în toate politicile energetice și alocarea resurselor necesare pentru implementarea măsurilor care să vizeze reducerea inegalităților. Un instrument esențial în acest proces este bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen, care asigură ca investițiile publice, subvențiile și stimulentele economice să răspundă nevoilor femeilor și să promoveze accesul echitabil la energie. În Republica Moldova, UN Women sprijină autoritățile locale și centrale în aplicarea bugetării sensibile la dimensiunea de gen, contribuind la alinierea planificării și finanțării energetice cu obiectivele privind atingerea egalității de gen**.

6. Dezvoltarea unei infrastructuri energetice reziliente și sensibile la dimensiunea de gen: Se recomandă, de asemenea, investițiile în infrastructura energetică care răspund nevoilor diverse ale femeilor și fetelor, în special ale celor din mediul rural, ale femeilor în vârstă și ale femeilor cu mobilitate redusă. Aceasta presupune crearea de spații publice sigure, soluții de mobilitate incluzive, tehnologii nepoluante de gătit și instrumente digitale pentru îngrijire la distanță și monitorizarea consumului energetic. Planificarea infrastructurii trebuie să se bazeze pe date defalcate pe gen, dar și pe consultări la nivel comunitar. Politicile energetice și climatice trebuie să protejeze drepturile și siguranța femeilor în perioadele de criză, asigurându-le accesul la infrastructură sigură, servicii medicale și tehnologii nepoluante.

** În cadrul proiectului „EVOLVE4GE: Accelerarea egalității de gen asigurând abilitarea femeilor prin oportunități economice, combaterea violenței și guvernare sensibilă la gen", finanțat de Uniunea Europeană, UN Women colaborează cu Ministerul Energiei pentru consolidarea capacităților, integrarea perspectivei de gen în procesele bugetare și alinierea unor subprograme bugetare specifice cu realizările în materie de egalitate de gen.

REFERINȚE

1 United Nations. 2025. United Nations Common Country Analysis (CCA) data dashboard – Republic of Moldova.

2 World Bank. Inflation, consumer prices (annual %) – Moldova. 2021-2024.

3 Ministerul Energiei al Republicii Moldova. 2024. "Ministerul Energiei anunță măsurile esențiale pentru stabilitatea energetică".

4 European Commission. 2024. Energy Consumers and Prosumers–Energy Poverty.

5 Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD). 2025. Report on the Welfare Impact on Energy Compensation in Moldova in 2021–2025. (în continuare: UNDP Energy Compensation Report 2021–2025).

6 United Nations Office for South-South Cooperation. Energy Vulnerability Reduction Fund—Ensuring an equitable energy transition for energy-vulnerable households in Moldova.

7 Min, Brian et al. 2024. "Lost in the Dark: A Survey of Energy Poverty from Space." Joule, vol. 8, 17 iulie.

8 Parmentier, Florent. 2025. "Transnistria's Art of Survival: Navigating the 2025 Gas Crisis." Georgetown Journal of International Affairs, 23 aprilie.

9 Norwegian Refugee Council (NRC). 2025. "Surviving the cold: How displaced families are coping with the energy crisis in Transnistria".

10 UN Human Rights Moldova. *Assessment on the Impact of the Energy Crisis on Marginalised Groups on the Left Bank of the Dniester/Nistru River*. (în continuare: UN Human Rights Moldova Assessment).

11 Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE). 2025. "S.A. Moldovagaz va fi responsabilă de aprovizionarea cu gaze naturale a regiunii transnistrene până la sfârșitul lunii martie 2026."

12 UN Women and UNIDO. 2023. *Gender Equality in the Sustainable Energy Transition*.

13 UNDP. Energy Compensation Report 2021-2025.

14 Idem.

15 Idem.

16 Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. *Time Use in the Republic of Moldova: Analytical Note* [date pentru anul 2012]. Date actualizate colectate prin Ancheta forței de muncă (Labour Force Survey), în parteneriat cu UN Women și OIM. A se vedea: *ILO – Data Dignity: Valuing Unpaid Domestic and Care Work in the Republic of Moldova*.

17 Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2023.

18 Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Vârstnicii în Republica Moldova în anul 2024.

19 UN Women. 2023. The Climate–Care Nexus: *Addressing the Linkages Between Climate Change and Women's and Girls' Unpaid Care, Domestic, and Communal Work*. (în continuare: UN Women – Climate–Care Nexus).

20 UN Human Rights Moldova Assessment.

21 Idem.

22 Norwegian Refugee Council (NRC). 2025. "Surviving the Cold: How Displaced Families Are Coping with the Energy Crisis in Transnistria".

23 UN Human Rights Moldova Assessment.

24 UN Women. 2025. *Scoping Study for the Chisinau Safe City and Safe Public Spaces Programme*.

25 UN Human Rights Moldova Assessment.

26 UN Women și UNIDO. 2023. Levers of Change: How Global Trends Impact Gender Equality and Social Inclusion in Access to Sustainable Energy. Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor (CEDAW). 2018. General Recommendation No. 37 on Gender-Related Dimensions of Disaster Risk Reduction in a Changing Climate. (în continuare: CEDAW GR37 – Climate & DRR).

27 UNDP. 2024. Contribution to the Republic of Moldova's Energy Vulnerability Reduction Fund. Final Report (12 December 2022–31 December 2023).

28 Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Copiii în instituțiile de educație timpurie, pe grupe de vârstă, în profil teritorial, 2008–2023.

29 European Union. 2023. *Study on the Impact of the Energy Crisis on the Most Vulnerable Households in Moldova*.

30 Idem.

31 UN Human Rights Moldova Assessment; Llinás, G. 2024. "Moldova's Energy Crisis Saga: A New Chapter Is Unfolding This Winter." People in Need Moldova.

32 UN Human Rights Moldova Assessment.

33 Idem.

34 Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. 2024. Portretul statistic al femeilor și bărbaților în Republica Moldova.

35 Mahler, Claudia. 2023. *Report of the Independent Expert on the Enjoyment of All Human Rights by Older Persons*. A/HRC/57/42. United Nations Human Rights Council.

36 Calcule realizate de Biroul UN Women Moldova, pe baza datelor furnizate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. A se vedea: *Vârstnicii în Republica Moldova în anul 2023*.

37 UN Women and UNDP. 2023. *Women with Disabilities Remain Vulnerable to Discrimination and Poverty–Survey*.

38 Brînca, Maria. 2025. "Moldova Outlines 2050 Energy Strategy to Boost Renewables and Integration with EU Market." Moldova1. 12 septembrie.

39 CEDAW GR37–Climate & DRR.

40 Ministerul Energiei al Republicii Moldova. 2025. Parlamentul a aprobat proiectul INSPIREE: 73 milioane EUR pentru eficiență energetică în clădirile publice. 22 mai.

41 Centrul Național pentru Energie Durabilă (CNED), Guvernul Republicii Moldova.

42 CEDAW GR37–Climate & DRR.

43 Interviu cu Violina Șpac, directoare în cadrul Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică și fondatoare a Asociației Women in Energy Moldova.

44 PNUD Moldova. 2025. Tot mai multe femei devin auditoare energetice în domeniul industrial. 16 aprilie.

45 Idem; CNED.

46 Guvernul Republicii Moldova. Planul Național Integrat pentru Energie și Climă (PNIEC) 2025–2030.

47 CEDAW GR37–Climate & DRR; UN Women–Climate–Care Nexus

48 UN Women–Europe and Central Asia. 2025. Investing in Gender Equality in the Water–Climate–Peace Nexus in Central Asia: A Pathway to Sustainable Development.

49 UN Women. "Ending Violence, Expanding Livelihood Opportunities for Women and Accelerating Gender Governance in Moldova (EVOLVE4GE)" project.

UN WOMEN ESTE AGENȚIA ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE (ONU) DEDICATĂ PROMOVĂRII EGALITĂȚII DE GEN ȘI ABILITĂRII FEMEILOR. LIDERĂ MONDIALĂ ÎN CEEA CE PRIVEȘTE SUSȚINEREA FEMEILOR, UN WOMEN A FOST ÎNFIINȚATĂ PENTRU A INTENSIFICA PROMOVAREA INTERESELOR FEMEILOR ÎN TOATĂ LUMEA.

UN Women sprijină eforturile statelor membre ale ONU în crearea standardelor globale în domeniul egalității de gen, și cooperează cu guverne și societatea civilă pentru a le ajuta să elaboreze legi, politici, programe și servicii care vor permite o aplicare eficientă a acestor standarde, făcându-le cu adevărat utile pentru femeile și fetele din întreaga lume. La nivel global UN Women își îndreaptă eforturile pentru ca viziunea expusă în Obiectivele de dezvoltare durabilă să devină realitate pentru femei și fete, și susține o participare egală a femeilor în toate aspectele vieții, concentrându-se pe cinci domenii prioritare: intensificarea rolului de lideră și a participării femeilor, eliminarea violenței față de femei, implicarea femeilor în toate aspectele de asigurare a păcii și securității, sporirea abilitării economice a femeilor, și promovarea egalității de gen ca un element central în planificarea și bugetarea la nivel național. UN Women coordonează și susține activitatea sistemului ONU în promovarea egalității de gen.

UN WOMEN

UN WOMEN MOLDOVA

18, Maria Cebotari Str., 3rd Floor
Chisinau, Republic of Moldova

moldova.unwomen.org
info.md@unwomen.org
@unwomenmoldova
unwomenmoldova

UN
WOMEN
FOR ALL
WOMEN
AND GIRLS